

ZHISTORIE ČESKÝCH KVAKERŮ

Kromě vzpomínek našeho vzácného, nedávno zemřelého Přítele Evžena Scharta můžeme čerpat informace o dění v české kvakerské skupině v průběhu 20. století z knihy s názvem *Travelling Towards War*. Z deníkových záznamů Johna Ashforda, britského kvakera, který v letech 1938 a 1939 navštívil kvakery v Německu, Rakousku a Československu, sestavila knihu Vanessa Mortonová.

Pasáž na stranách 26 až 28 se týká Ashfordovy návštěvy Prahy:

Z Drážďan John Ashford cestoval na jih přes problémové hranice mezi Německem a Československem do Prahy. Tam byl na šest nocí hostem kvakerů Miloše a Liby Ambrosových.

V Praze zažíval jinou situaci než v Německu. Nemluvil česky, nikdy předtím v Československu nebyl a znal se jen s Libou - dříve Libou Vokrovou -, s níž se v roce 1931 seznámil ve Woodbrooku. Octl se však v demokratické zemi mezi optimistickými a odhodlanými lidmi. Svědčí o tom množství deníkových zápisů o jeho zážitcích.

Kvakerská skupinka v Československu měla jenom sedm členů a dalších osmnáct návštěvníků a existovala teprve šest či sedm roků. Vedl ji dr. Jaroslav Kosé, který se ke kvakerství dostal jako mladík na konci dvacátých a na počátku třicátých let díky kontaktům s americkými Přáteli v rámci mezinárodního studentského hnutí a hnutí YMCA a také během svého působení v Mezinárodní organizaci práce v Ženevě. Libu Ambrosovou a Sylvu Stahlovou – tajemnici a nejmladší členku – zase přitáhl ke kvakerství internacionální duch a hloubavá atmosféra ve Woodbrooku. Skupinka se omezovala téměř výhradně na Prahu, měla však přátelské kontakty s kvakery ve Vídni.

Jak naznačuje deník Johna Ashforda, českou skupinu tvořili vlivní lidé – „příjemné společenství schopných lidí“, jak je charakterizoval Corder

Catchpool: intelektuálové, kteří netrpěli nedostatkem, silně angažovaní příznivci vlády Edvarda Beneše zastávající významná místa ve vládních institucích, na ministerstvech, v oblasti práva, nakladatelské činnosti a rozhlasového vysílání, mnozí z nich s rozsáhlými mezinárodními kontakty.

Ashfordova návštěva se odehrála v klíčovém období českých dějin: Beneš se právě ze všech sil snažil uhájit mnohonárodnostní demokracii První republiky před požadavky Sudetoněmecké strany (SdP) vedené Konradem Henleinem. SdP politicky těžila z hluboké hospodářské krize v pohraničí sousedícím s Německem, osídleném převážně Němci. Hospodářská krize vlastně přivedla Beneše do prezidentského úřadu; v celostátních volbách v roce 1935 totiž získala Henleinova strana většinu hlasů etnických Němců a čtyřiačtyřicet křesel v poslanecké sněmovně a prezident Masaryk následně abdikoval. V době Ashfordovy návštěvy byla česká vláda pod hrozbou rostoucí vojenské moci Německa nucena zvažovat požadavky SdP na autonomii Sudet, strategicky a průmyslově nejdůležitější oblasti Československa.

John Ashford kvakerskou skupinu navštívil v období, kdy zažívala problémy a politické napětí. Čeští Přátelé se už nějakou dobu podíleli na pomoci uprchlíkům; od roku 1934 na to dostávali finanční podporu z Londýna od kvakerské *Germany Emergency Committee* (Mimořádné komise pro záležitosti Německa): v této práci se angažovali zejména Jaroslav Kosé a Jarmila Linková, i když neměli záštitu žádného mezinárodního kvakerského centra. Rozkol naopak způsobily návrhy Cordera Catchpoola, bývalého mezinárodního tajemníka kvakerského centra v Berlíně, aby se čeští kvakeři zapojili do projektu na pomoc Sudetům. Součástí návrhů byla nabídka finanční podpory od dobročinné organizace německých mennonitů – věrných Hitlerovi – *Brüder in Not* (Bratři v nouzi). Tento projekt se také dal chápat jako protičeská propaganda. Catchpool, pověřený z Londýna, věřil, že je to příležitost zmírnit skutečné utrpení, hlavně dětí; tento projekt měl být také důkazem nestrannosti kvakerů. Poněvadž měl pomáhat v první řadě etnickým Němcům, mohl také

příspěvek ke snížení mezinárodního napětí, zvláště pokud by se k podpoře a spolupráci podařilo přimět českou vládu. V květnu 1936 dokázal Catchpool za pomoci Kosého a Linkové vyjednat s vládou dohodu, že projekt bude kvakerskou záležitostí a že část pomoci případně i českým dětem. Pro dohled nad projektem byla ustavena komise, v níž pražskou skupinu zastupoval Kosé.

Několik měsíců nato se však jejich práce stále potýkala s problémy. Corder Catchpool zaznamenal napětí, které projekt vyvolal mezi českými ministerstvy a zároveň uvnitř pražské kvakerské skupiny. Kosé totiž pomohl zajistit pomoc ministerstev obrany a sociálních věcí, zatímco ministerstvo zdravotnictví, kde tehdy pracoval Miloš Ambros, dělalo potíže. Miloš s Libou byli ti, kteří se proti projektu rázně postavili. Kvakerská skupina tehdy, hlavně kvůli této neshodě, málem přestala fungovat. V březnu 1937 napsal Jaro Kosé článek o české skupině do britského časopisu *Wayfarer*. Na článku se podílela i Sylva Stahlová a ve své pasáži naznačila, že ve skupině není všechno v pořádku: „Vidím to tak, že naše skupina je ještě v plenkách... Musí si teprve vybudovat a utvrdit duchovní základ, který není dostatečně pevný.“

V reakci Johna Ashforda na jednotlivé členy skupiny a jejich aktivity je znát směs znepokojení, okouzlení a radosti. Líbí se mu jejich angažovanost, ale je rozpačitý, až kritický, pokud jde o míru jejich kvakerství a – v houstnoucí dobové atmosféře – o jejich věrnost kvakerskému svědectví míru. Je jasné, že o rozporech uvnitř skupiny byl Ashford informován a že se od něj očekávala pomoc.

V poznámce č. 9 k této kapitole se píše: „Zde je vložen seznam pražských kvakerů, který Johnu Ashfordovi napsal někdo ze skupiny: tajemnice Sylva Stahlová, Otto Myslík, Marie Sedláčková, Jarka Linková, [Jaro] Kleiner, Tomi Kleinerová, Jaro Kosé, Liba Vokrová Ambrosova, Miloš Vejchoda-Ambros, Marta Makarinsová, Tooka Kasparová. John si připsal ještě jméno Leslie Hill.

Šest osob ze seznamu má akademické tituly, např. Linková, Kleiner, Kosé, Ambrosová.”

Pražské skupině jsou znovu věnovány strany 136 až 138:

Během léta roku 1945, poté co byla v Československu za prezidentství Edvarda Beneše ustavena koalice komunistů, sociálních demokratů a národních socialistů, začaly přicházet zprávy o pražské kvakerské skupině.

Některé byly uklidňující. Právník Otto Myslík, který se tak osvědčil v napjaté situaci mnichovské krize, přežil; Jarka Linková, předválečná organizátorka kvakerské pomoci byla vdaná a učila. Další útržkovité informace byly ale otřesné. Dva sympatičtí bratři bývalé tajemnice kvakerů Sylvy Stahlové, s nimiž se počítalo jako s velkými nadějemi pražské skupiny, skončili v Buchenwaldu. Tomi Kleinerovou zatklo Gestapo v říjnu roku 1942 a do konce války byla v koncentračním táboře. Její manžel Jaroslav Kleiner, bývalý pracovník organizace YMCA, byl zatčen v době vrcholících persekucí v říjnu 1941 a v únoru následujícího roku zastřelen.

Jak se potvrdilo, popraven byl také Jaroslav Kosé. K zatčení došlo v červenci 1941 a k popravě – jeho žena Vlasta tehdy ještě neznala podrobnosti – někdy v létě roku 1942. Teď už víme, že byl st'at 3. července 1942; není jasné, zda za politické názory, těsné vazby na bývalou vládu, mezinárodní kontakty, zapojení do mládežnických hnutí, odbojovou činnost, anebo šlo prostě o součást represí. David Hodgkin, který jako zástupce FSC (*Friends Service Council*) navštívil Prahu začátkem roku 1946, se vyjádřil: „Člověk má dojem, že neexistuje rodina, alespoň v intelektuálních vrstvách, ve které by někdo nebyl zabit nebo vězněn v koncentračním táboře.“

Pražská kvakerská skupina, která nikdy nepřekročila počet přibližně dvanácti, se přestala scházet zhruba v dubnu 1942. Dva její členové byli tehdy v exilu a pět bylo uvězněno či po smrti. Neměli mezi sebou žádné pravidelné

kontakty, až zase v zimě 1943/44, kdy se vynořila nová sestava, kterou Sylva Stahlová v červenci roku 1945 prostě popsala jako „skupinu milých lidí hledajících hlubší útěchu“. Do této nové sestavy patřil i protestantský kazatel a stoupenec Hnutí pro smír FoR (*Fellowship of Reconciliation*) Přemysl Pitter. Sylva Stahlová považovala novou skupinu za „kvakerštější“, než byla ta původní: netoužila po obnovení předchozí sestavy, „navíc když polovina starých členů už nežila“. Po návratu Miloše a Liby Ambrosových se však kontakty mezi původními kvakery přece jen oživily.

V září 1948 obdrželi tajemníci FSC Paul Sturge a Fred Stritton důvěrnou zprávu o pražské skupině. Zjevně měla za cíl poskytnout jakési hodnocení toho, jak si ona malá skupinka vede v době, kdy se demokracie vytratila, Beneš byl mrtvý a u moci byli komunisté. Tato divná zpráva informuje o jednotlivých členech a o jejich těžkostech minulých, přítomných a budoucích. Její autorka Louisa Robertsová klade otázku, zda někteří z nich nebudou muset za daných politických okolností z Československa odejít.

Obavy byly jistě na místě. Otto Myslík byl obviněn za to, že za okupace – nevědomky – zaměstnával přísluhovače gestapa. Tomi Kleinerová, poslankyně za Benešovu stranu, očekávala poté, co začátkem roku padl kabinet, každým dnem zatčení. „Pravděpodobně není mezi českými Přáteli sama, kdo se v současnosti ocitá v komplikované situaci,“ napsala koncem března Tessa Rowntreeová Barbaře Duncan-Harrisové, „je však mezi nimi určitě nejvýše politicky postavená... úžasná žena, neskutečně odvážná a duchovně založená.“

Louisa Robertsová zastihla skupinu v období, kdy se jednotlivci každý po svém přizpůsobovali nové situaci. Sylva Stahlová už nevykonávala funkci tajemnice, posunula se doleva a vstoupila do komunistické strany, byla nicméně „zklamaná současným děním“. Do strany pravděpodobně „formálně“ vstoupil i Miloš Ambros. Komunistkou se také formálně stala sociální demokratka Jarka Linková, provdaná Prášilová. Tomi Kleinerová odešla z politiky, jenže čistky „byly na denním pořádku“. Skupina se tehdy pravidelně scházela v rodinném

domě Ambrosových. Pražští Přátelé jsou „velmi zajímaví a příjemní lidé“, napsala Robertsová, chováním a způsobem života „připomínají spíše středostavovské Přátele v Anglii“ než své protějšky ve Vídni či v Německu. Liba byla „okouzlující, energická a inteligentní jako vždy“; Miloš se pokoušel překládat kvakerské texty do češtiny. Společnost Přátel znamenala pro tohoto muže, „který je zoufalejší než na sobě dává znát“, pro tohoto „osvíceného intelektuála“ strašně moc, dodala Louisa Robertsová.